

Esti Budapest

1955 JAN 1 5

Rónai Mihály András:

HATODIK KERÜLET

BESZÉD HELYETT — A FELSZABADULÁSI ÜNNEPSÉGRE

1.

Ott fogok ülni, mivel tagja vagyok a Hazafias Népfrent-bizottságnak, a díszelnökségben holnap, amikor felszabadulásának tizedik évfordulóját ünnepli szülőföldem: a hatodik kerület. Szívem dobogása lesz csak hangos, ajkam néma lesz: író vagyok, nem szónoklás, csak írás a kenyerem — ünnepi beszédemet hát itt, az újságban mondom el. Hisz' többen is hallják meg innen, mint amennyi nép az ünneplő terembe befér.

Hazafias Népfrent... Kezdem azzal, hogy a népfrent szava ifjúságomat hozza vissza: Párizst, ahol 1936-ban a Népfrent kormányta volt hatalmon, a Népfrenté, melyet ott *Front Populaire*-nek hívták — miközben a piréneusi határon túl egy másik Népfrent, melynek *Frete Populaire* volt a spanyol neve, vívta oroszláni harcot a rátámadó fasizmus ellen. Nemzedékem ifjúságának lelkesítő, nagy élménye volt a népfrent-gondolat; írtam róla én is hazafelé a buzdító, bátorító cikkeket — s ha akkor fülembé súgja valami incselkedő dzsin, hogy húsz éven belül odahaza állok majd budapesti népfrentgyűlések díszemlévényein, odaadtam volna érte bizony kis híján mind a húsz évet, ami addig még hátra van.

Ami pedig a hazafiságot, illetve ezúttal csak a hazán és városban belül, a kerülethez való bensőséges ragaszkodást illeti, abból Párizsban most hat éve kaptam megindító leckét. Tíz év távollét után láttam viszont Párizst — s minő tíz év után! Betértem a régi borbélyomhoz. Köszönt, rámnézett, megfordította a bőrpárnát. S csak annyit mondott: — Ah, Monsieur, vous avez changé de quartier? „El tetszett költözni talán a negyedből?” Egyebet fel sem telt rólam, hosszas elmaradásom okaként; számontartott, mint „földijét”. Kihullott a könnyem. Pedig nem neki: a pesti hatkerületieknek vagyok földije, országutam a Nagykörút, hatókrös szekerem a sárga hatos villamos.

S erről a hazafiságról hadd tegyek most itt szívből jövő vallomást.

2.

Én itt születtem, a hatodik kerületben, itt született a feleségem is, itt lakunk. Itt jártunk elemibe, itt dolgoztak, s itt haltak meg a szüleink. Ugy mondom ezt, ha ide, erre a pesti kerületre korlátozva is, de szinte ugyanazzal az áhítatos fokozással, ahogy az egész hazáról a Vörösmarty Szózata: „Ez a föld, melyen

annyiszor...”, „Itt törtek össze rabigát...”, „Ez, melyhez minden szent nevet...”. Mert akárhová mentem, ennek a kövezetnek voltam „főlföldbott köve”, ide hulltam vissza: hazámon, hazámnak fővárosán belül ez volt s ez maradt hazám.

Hetedhét határom a Városliget volt, menaszériám az Állatkert, „képmutogató” debreceni sokadalmam a vurstli. Ami falusi gyereknek a szüret, az volt nekem a Jókai utcán (akkor még Gyár utcának hívták) a tereztvárosi búcsú; apám kezén kapaszkodva itt néztem végig az 1919-es május elsejéi felvonulást — s mikor apám már elengedte a kezemet, itt néztem végig, mikor ugyanazt a nagy útvonalat 1945 május elsején ismét elözoñlötték az ünneplő tömegek. Valamikor a múlt század végén ezzel a nagy úttal, mely Sugárút, majd Andrássy út, végül Sztálin út néven fényes övként csillog kerületem derekán — ezzel és rajta az Operával, alatta Európa első metrójával lett igazán nagyvárossá Budapest. Párizsi mintára tervezték: az avenue des Champs-Élysées volt a példa, az ottani Rond-Point-ről elnevezett Köröndig ugyanúgy nagyvárosi útőrként, onnan a Városliget nevű pesti Bois de Boulogne-ig ugyanúgy lovagló-soszszéval tagolt sétatű gyanánt, még azonos mintájú dupla pihenőpaddockal is. És mégis: van-e a Körúton kívül nála pestibb útvonal? Ezzel lett igazán nagyvárossá Budapest — ezzel és azzal a külső Váci úti gyár- várossal, s munkásnegyeddél, Angyalföld és Csikágó immár dicsőségesen történelmi fertályával, mely eredetileg — sokáig még a felszabadulás után is — kerületemhez, a hatodikhoz tartozott. Kossuth Lajos pesti helytartója, Eötvös Károly, az oktogoni kávéházban üldögélt, ebben a kerületben volt a szerkesztőség, ahol bátor haladó újságírók szálltak szembe a Horthy-ellenforradalommal, melynek hírhedt britanniás haramiái ezt a kerületünket gyalázták meg tán a legsötétebben — éppúgy, mint később országvesztő utódaik. Itt, az Opera mellett volt a „Három holló”-vendéglő, melynek éjszakáin Ady Endre legszebb versei születtek, itt szerkesztette nagyszerűen verekedő lapját Bródy Sándor, s itt, az Eperkerttől a Bajza uccán át a Fasorig, alkották nagy műveiket szépművésztünk mesterei.

Igy lobog fel ezer hazafiságból, így lobog fel ebből is az, amit magyar hazafiságnak büszkén nevezünk — falvakkból, városokból nemzet, nemzet-

ből nemzetköziség: városból haza, hazából emberiség.

3.

Ma tíz éve, elmenekülve e legszűkebb hazámból, a Józsefvárosban bújdokoltam. Megszenvedtem ezt még azzal is, hogy kerületemnél három nappal később szabadultam fel. A harmadik napon megindultunk a feleségemmel — hazafelé, a Körúton lefelé. Ajkunkon egy szájharmónia, a flaszterről szedtük fel, úgy mentünk hullák és drótok között azzal a kis szájharmonikával fújjuk majd, ha szüleinkkel, öcsénkkel találkozunk, győzelmünk, felszabadulásunk szavakba nem férő, roppant himnuszát.

Szülőföldünk szép határan, a Körút, és az akkori Király utca sarkán — pontosan ott, ahol most a Duna-part felől jövő trolis megáll — az ucca közepén egy taliga állt. Rajta, mint merev, sárga panoptikumú viaszbabok rém-csoportozata, ülő helyzetben, egyenes derékkal, fejfel egymásnak borulva, négy-öt holttest, fiatal nőké és férfiaké. Körülöttük örvénylett az ucca, ott ültek a taligán még napok múlva is.

De nem halt el azért ajkunkon a szájharmónia — és még sokára lesznek csak, ha leszek, olyan író, aki tollamat sikerrel márthatom ama napoknak boldogságtól sugárzó és gyásztól sötétlő, roppant mélységeibe.

A szájharmonikát eldobtuk: otthon megtudtuk, hogy nincs többé apánk, nincs anyánk és öcsénk. Itt, szülőföldünk szép terén a Liszt Ferenc téren volt Budapest történetének legnagyobb tömegvesztőhelye és legnagyobb tömegsírja: abban találtuk meg őket aztán. Előbb-utóbb ott kell, hogy álljon az obeliszk, amely megjelölte a helyet, ahol a fasizmus több embert gyilkolt, mint ahányat Lidicén, vagy Oradourban elveszejtett. Az élet legnagyobb öröme és gyásza itt, szülőföldemen, egyszerre ért.

4.

Megállok a sarkon. Tülfelől Jókai érc-mása mosolyog reám, aki ott szorongtam háta mögött, gyerekként, a tömegben, kerek harminc éve, mikor lehullott róla leple. Emitt, a Liszt Ferenc tér sarkán, Jókaiával szemközt már alapozzák Ady Endre szobrának talapatát. Megállok ket-tejük között, soha ej nem mozdít hazámból semmi.

Tíz éve! Hadd egyesítem ma esküvésem milliokkal: a Nagykörúttól a Tejtűtig — soha többé nem lesz gyilkosok szurdoka a haza, drága lakásod, nemzet és emberiség!